

Abort – En mänsklig rättighet?

Författad av Marit Lundgren

Aborter har alltid skett och fortsätter att ske vare sig de är tillåtna eller förbjudna.

Frågan om fri abort som en medborgerlig rättighet har på många sätt blivit en debatt om i första hand kvinnors fri- och rättigheter och därmed vad våra demokratiska fri- och rättigheter, oavsett kön, skall omfatta.

Strängare lagar, religioners påverkan och konservativa krafter i länder som USA och Polen driver utvecklingen om fri abort i en annan riktning. Högsta domstolen i USA hävde en dom i juni 2022 som allmänt kallats "Roe mot Wade" – ett domslut som har förhindrat landets delstater att införa abortförbud sedan 1973.

En av de faktorer som för 40 år sedan ledde fram till att Sverige antog lagen om fri abort var att svenska kvinnor åkte till Polen, där abort var tillåtet. Sedan dess har den katolska kyrkan ökat sin makt i Polen. I samma land som svenska kvinnor på 1960-talet åkte till för att få abort, är abort i dag i stort sett förbjudet. Och i många länder görs återkommande försök att begränsa abortlagarna, även i Sverige.

Vi ska titta närmare på hur abortfrågan sett ut historiskt och hur den ser ut i dag och vad ändringar i aborträtten medför.

Artikelnummer: 46522 / Speltid: 18 min / Ämnen: Sexualkunskap, Biologi, mänskliga rättigheter
Produktionsår: 2022 / Målgrupp: Från skolår 6, Gymnasiet / Språk: Svenska, Svensk text
Ursprungsland: Sverige

Originaltitel: Abort – En mänsklig rättighet?

Exekutiv producent: B&P Digital Media Distribution / Roger Persson

Producent/Redigering: Marit Lundgren / Grafik: Helen McGougan

Berättare: Caroline Bondhus

Studiehandledning

LÄROPLANSMÅL LGR22 och LGY11

Centralt innehåll från LGR 22 matchar filmen.

Skolans Syfte

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män.

Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

Centralt innehåll Biologi åk 7-9

Kropp och hälsa

- Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, ansvar, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.

Samhällskunskap Syfte

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv samt möjlighet att utveckla förståelse för hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck. Eleverna ska också ges verktyg att kritiskt granska hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen genom information, ståndpunkter och argument i olika sammanhang och källor.

Centralt innehåll Samhällskunskap åk 7-9

Individer och gemenskaper

Människors identiteter, ekonomiska resurser och möjligheter i samhället och hur dessa kan påverkas av bland annat socioekonomisk bakgrund, kön, ålder och etnicitet. Begreppen makt, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven visar mycket goda kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven beskriver komplexa samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. Eleven för välutvecklade resonemang om hur individer och grupper kan påverka och påverkas av förhållanden och strukturer i samhället

Filmens syfte

Filmen följer det centrala innehållet i kursplanen (Lgr22) om vad som ska ingå i undervisningen i sexualkunskap och mänskliga rättigheter och vänder sig främst till elever från årskurs 7-9 och gymnasiet.

Varför gör man abort?

Det kan ske därför att en graviditet inte har varit planerad eller att man har slarvat med eller avstått från att använda preventivmedel.

Det kan också ske därför att fostret har svåra skador och inte skulle klara ett liv utanför kvinnans kropp eller på grund av att kvinnan blivit våldtagen eller utsatt för incest och inte önskar föda ett barn under sådana omständigheter.

Det kan också ske därför att kvinnan är för

ung eller redan har så många barn och inte orkar ta hand om ett barn till. Det kan också ske pga av ekonomiska svårigheter, psykisk sjukdom eller otillräckliga familjeförhållanden.

Abort kan göras på två sätt

Medicinsk abort innebär att du får ta två sorters tabletter som gör att fostret stöts ut.

Kirurgisk abort innebär att fostret tas ut med en liten operation. Du är nedsövd under själva aborten.

En abort görs på en abortmottagning på ett sjukhus eller en gynekologisk mottagning. Ibland kan man göra en del av aborten hemma. Du ringer själv och bokar tid.

Abortrådgivning

Du som funderar på att göra en abort kan också kontakta en ungdomsmottagning UMO eller en vårdcentral för att få råd. Personalen där kan hjälpa dig att få kontakt med en abortmottagning.

Personalen på abortmottagningen har tystnadsplikt och får inte berätta för någon om ditt besök. Men om du är under 18 år brukar personalen föreslå att någon vuxen i din närhet får veta att du ska göra en abort.

UMO.se - om sex, hälsa och relationer

UMO är en webbplats för alla som är mellan 13 och 25 år. På UMO.se kan du få kunskap om kroppen, sex, relationer, psykisk hälsa, alkohol och droger, självkänsla och mycket annat.

Sveriges alla regioner är med och betalar för UMO.

När blir ett liv till?

En grundläggande fråga för hela abortdebatten är uppfattningen om när man anser att ett liv blir till? Med andra ord; vad kan anses riktigt ur ett biologiskt perspektiv?

En del anser att ett liv blir till redan i den stund som spermien fäster på kvinnans ägg.

Hugo Lagercrantz,
Karolinska institutet har sagt;
”Det är först efter 24 veckors graviditet som fostret blir medvetet om vad det ser, hör och känner och kan knyta an till föräldrarna. Det är med andra ord då besjälad, dess liv är heligt och man måste garantera dess moraliska och juridiska rättigheter som människa” (SvD 12 juli 2022).

Aborträtten i USA

Ända sedan HD:s avgörande i fallet Roe v. Wade år 1973 har rätten att göra abort fram tills fostret är livsduglig, varit en grundlagsskyddad rättighet i USA. Staten och landets delstater får inte hindra och blanda sig i sådana grundläggande och personliga beslut.

50 år senare, alltså år 2022

hävdar en majoritet av de nio domarna som utgör Högsta domstolen att Roe v.

Wade bygger på felaktiga grunder, och slog fast i juni 2022 att rätten till abort inte skyddas av konstitutionen.

Detta behöver inte innebära att rätten till abort försvinner över hela USA, men nu blir det i stället upp till delstaterna att stifta egna lagar kring aborträtten. Idag är ungefär hälften av USA:s 50 stater styrda av republikaner. Det är framför allt de mer konservativa republikanerna som vill begränsa eller helt förbjuda aborter. Vissa republikanskt styrda stater, som Texas och Oklahoma, har redan stiftat lagar som i stort sett förbjuder abort och dessutom straffar läkare och annan vårdpersonal som medverkar till abort och till och med den person som kör patienten till abortklinik.

Framför allt är det USA:s fattiga kvinnor som kommer att drabbas av staters abortförbud. De har sällan råd eller möjlighet att resa till en annan stat för att få abort.

Hur påverkar abortfrågan i USA resten av världen?

Att ett så stort och inflytelserikt land som USA har haft fri abort i nästan 50 år har setts som ett föredöme inför resten av världen.

Kvinnorättsaktivister som har kämpat för rätt till abort i sina länder, har kunnat hänvisa till USA:s mångåriga aborträtt och det har varit ett starkt argument. De senaste åren har många länder i till exempel Latinamerika börjat tillåta abort och i Europa är Irland ett exempel.

Men sedan halvtannat decennium blåser det tyvärr också konservativa politiska vindar i många länder där förlegade könsnormer, traditionella roller och kontroll av kvinnans kropp ingår i den nygamla agendan. Ett land som Polen har gått från en av Europas friaste abortlagstiftningar till en av de strängaste.

Nu när USA:s Högsta domstol avskaffar rätten till fri abort är det en kraftig signal till dels de regeringar som funderar på att införa fri abort, dels de konservativa ledare som vill hitta argument för att begränsa aborträtten i sina länder.

Anti-abortorganisationer

Förut var det främst katolska kyrkan som drev abortmotståndet men nu har amerikanska kristna anti-abortgrupper även etablerat sig i Europa. De driver också rådgivningscenter i syfte att övertala kvinnor att inte göra abort eller få dem att tveka tills det är för sent.

Dessa organisationer finns även i Sverige så om du vill ha rådgivning om abort kan du om du googlar hamna på en sida som i grunden kommer från t.ex. USA och har kristna/konservativa värderingar och har som mål att få kvinnor att avstå från abort.

För en professionell och neutral rådgivning vänder du dig enklast till UMO's Ungdomsmottagningar eller vårdcentraler.

5 st myter och fakta om abort

1. Sträng abortlagstiftning minskar andelen aborter.
Fakta: Aborter är lika vanliga i länder med sträng abortlagstiftning som i mer liberala stater.
2. Idag aborteras livsdugliga foster.
Fakta: De allra flesta länder drar gränsen för abort kring vecka 22, det vill säga vid livsduglighet.
3. Abort leder till bröstcancer och psykiska problem.
Fakta: Det finns inte några vetenskapliga belägg för de påståendena. Önskade graviditeter ökar visserligen risken för psykiska problem men aborter gör det inte.
4. Det är svårt att få barn efter en abort.
Fakta: Vid säkra aborter är risken mycket liten, mindre än en på tusen.
5. Att flickfoster väljs bort är inte bara ett problem i Kina och Indien, utan även i Europa.
Fakta: Det finns tecken på att flickfoster väljs bort i en del länder i det forna Sovjetunionen, som till exempel Georgien. Men fosterstatistik är inte problemet och det går inte att lösa genom att begränsa aborträtten. I en rapport från 2011 konstaterar bland andra Världshälsoorganisationen (WHO) att det enda effektiva sättet att förhindra könsslektiva aborter är att arbeta för ökad jämställdhet.

Källa: RFSU

Frågebanken

Frågor till filmen. Använd i helklass efter filmen, gör som gruppuppgift eller individuellt. Ha gärna frågorna till handa under filmen och anteckna lite så blir det lättare att föra diskussion efteråt.

- Vad var bra/mindre med filmen?
- Finns det något kring abort och aborträttslagen som ni hade velat veta mer om?
- När stiftades aborträttslagen – rätten till att göra abort?
- Vad hette RFSU:s grundare som också var en stor förespråkare för den fria aborten?
- I Sverige har antalet aborter per invånare legat på en relativt jämn nivå sedan införandet av den fria aborträtten. Ungefär hur många per 1000 kvinnor?
- Före vilken graviditetsvecka sker de allra flesta aborter?
- Vilken är den vanligaste abortmetoden och hur går den till?
- Ungefär hur många aborter genomfördes i Sverige år 2021?
- I vilket europeiskt land lade regeringen fram ett lagförslag år 2014 som i princip skulle innebära totalförbud mot abort? Hur slutade det?

Övningsbanken

Det går utmärkt att använda dessa frågor som grund för att fördjupa sig ytterligare och eleverna kan därför använda dem till att välja olika frågor och argumentera för dem.

Skriv en uppsats och redovisa sedan för klassen.

Låt eleven först få fundera själv, sen diskutera i smågrupper om 3-4 stycken och avsluta med att grupperna berättar för varandra i klassen.

Vad tycker ni om Sveriges aborträttslag? Om emot, hur skulle ni vilja ändra den?

Vad tycker ni om USA's ändring av aborträtten? Bra eller dåligt? Varför?

Tycker ni pappan ska få ha något inflytande över ett beslut om abort? I så fall, hur stort inflytande?

Tycker ni läkare ska ha rätt att vägra utföra abort, så kallad samvetsfrihet? Varför/varför inte?

Ser ni några samband mellan religioner och politik när det kommer till abortfrågan?

Hur tror ni abortfrågan kommer utvecklas de närmaste tio åren i Sverige/Europa/Världen? Åt vilket håll?

Studiehandledning

Läs mer på nätet:

Roe mot Wade

https://sv.wikipedia.org/wiki/Roe_mot_Wade

Historien om kvinnan bakom Roe

<https://www.svd.se/a/mrqGVg/den-tragiska-historien-om-kvinnan-bakom-roe>

RFSU.se

<https://www.rfsu.se/sex-och-relationer/for-dig-som-undrar/graviditet-och-abort/abort---sa-gar-det-till/>

Karolinska institutet

<https://ki.se/forskning/saker-abort-raddar-kvinnors-liv>

WHO - Världshälsoorganisationen

<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abortion>

Amnesty

<https://www.amnesty.se/aktuellt/usa-hogsta-domstolens-beslut-om-abort-ar-omanskligt-och-ovardigt/>

Kvinna till kvinna

https://kvinna.tillkvinna.se/srhr/abortratt/?gclid=Cj0KCQjwnP-ZBhDiARIsAH3FSRcRpi6MJT9j8VpdWA1oCb2b_PSaz-vjSUWzZVn_mykMVdOofPxEUaAlntEALw_wcB

EU-parlamentet vill se starkare skydd för aborträtten

<https://www.europaportalen.se/2022/07/eu-parlamentet-vill-se-starkare-skydd-abortratten>

Polen förbjuder aborter

<https://metromode.se/halsa/polen-forbjuder-aborter-argentina-borjar-tillata-dem/>

Studiehandledning

Sveriges abortlag 1974

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/abortlag-1974595_sfs-1974-595

Sveriges abortlag 1974

Abortlag (1974:595)

Departement: Socialdepartementet

Utfärdad: 1974-06-12

Ändring införd: t.o.m. SFS 2013:271

1 § Begär en kvinna att hennes havandeskap skall avbrytas, får abort utföras om åtgärden vidtas före utgången av artonde havandeskapsveckan och den inte på grund av sjukdom hos kvinnan kan antas medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa. Lag (1995:660).

2 § Om en kvinna begärt abort eller om fråga uppkommit om avbrytande av havandeskapet enligt 6 § skall hon erbjudas stödsamtal innan åtgärden utförs. Lag (1995:660).

3 § Efter utgången av artonde havandeskapsveckan får abort utföras endast om socialstyrelsen lämnar kvinnan tillstånd till åtgärden. Sådant tillstånd får lämnas endast om synnerliga skäl föreligger för aborten. Tillstånd enligt första stycket får ej lämnas, om det finns anledning antaga att fostret är livsdugligt.

4 § Vägras abort i fall som avses i 1 §, skall frågan omedelbart underställas Socialstyrelsens prövning. Lag (1995:660).

5 § Endast den som är behörig att utöva läkaryrket får utföra abort eller avbryta havandeskap enligt 6 §. Abort eller avbrytande av havandeskap enligt 6 § ska ske på allmänt sjukhus eller på annan sjukvårdsinrättning som Inspektionen för vård och omsorg har godkänt. Lag (2012:936).

6 § Kan det antas att havandeskapet på grund av sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan medför allvarlig fara för hennes liv eller hälsa, får Socialstyrelsen lämna tillstånd till avbrytande av havandeskap efter utgången av artonde havandeskapsveckan och oavsett hur långt havandeskapet framskridit. Om avbrytande av havandeskap på grund av sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan inte kan anstå utan fara för kvinnan får åtgärden utföras utan hinder av bestämmelserna i första stycket och 5 § andra stycket. Lag (2007:998).

7 § Socialstyrelsens beslut i ärende om tillstånd till abort eller avbrytande av havandeskap enligt 6 § får inte överklagas. Lag (1995:660).

8 § Efter en abort eller ett avbrytande av havandeskap enligt 6 § skall kvinnan erbjudas stödsamtal. Den som ansvarar för verksamheten på det sjukhus eller den inrättning där åtgärden utförts skall tillse att ett sådant erbjudande lämnas. Lag (1995:660).

9 § Den som utan att vara behörig att utöva läkaryrket uppsåtligen utför abort på annan, dömes för illegal abort till böter eller fängelse i högst ett år. Är brott som avses i första stycket grovt, dömes till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningen skett vanemässigt eller för vinnings skull eller inneburit särskild fara för kvinnans liv eller hälsa. För försök till illegal abort dömes till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

10 § Åsidosätter läkare uppsåtligen föreskrift i 4 § eller, om ej annat följer av 6 § andra stycket, i 3 eller 5 §, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

11 § Utbyte av brott enligt denna lag skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Lag (2005:294).

Övergångsbestämmelser 2012:936

1. Denna lag träder i kraft den 1 juni 2013.

2. Vid tillämpning av 7 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291) ska Inspektionen för vård och omsorg vara den enskildes motpart, om inspektionen efter ikraftträdandet är behörig att handlägga den typ av fråga som är föremål för prövning.

3. För gärningar som avses i 10 § och som har begåtts före ikraftträdandet gäller 5 § i sin äldre lydelse. Lag (2013:271).